

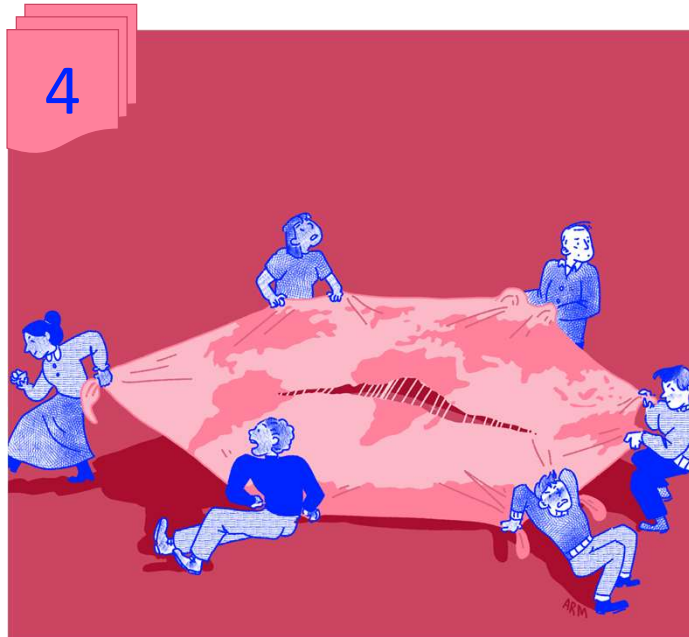
Vrijheid

WAT STAAT ER OP HET SPEL?

Soevereiniteit: Snyder,
Weil en positieve vrijheid

Petra Bolhuis

Maeutiek 2026

MaeutiekVrijheid_2026

1

1

Thema Soevereiniteit _ filosoof Weil

- Ook voor Weil geldt dat ze gaat studeren in een tijd dat dit net mogelijk is voor vrouwen. Ze komt uit een vrijzinnig intellectueel Joods nest. Ook zij bekeert zich, evenals Stein, tot het katholiek geloof, maar weigert de doop omdat ze de kerk niet inclusief genoeg vindt.
- Haar moeder vlucht met haar naar de VS, maar Weil gaat terug want ze wil vanuit Engeland achter de linies gedropt worden.
- Ze is lange tijd een 'filosofen –filosoof', bij het grote publiek onbekend. Ze zwerft rond en schrijft. Die cahiers geeft ze aan een wijnboer-filosoof. Camus geeft haar werk postuum uit.

MaeutiekVrijheid_2026

2

Denken en de wereld

- In *Verworteling* (geschreven in 1942, maar pas uitgegeven in 1949) zoekt Weil naar wat de ziel nodig heeft. Haar lijstje: Vrijheid, gehoorzaamheid, verantwoordelijkheid, gelijkheid, hiërarchie, eer, sancties, vrijheid van mening, zekerheid, risico, bezit, collectiviteit, waarheid en vooral geworteld zijn.
- Weil leeft in een tijd dat bevrijding ook bevrijding van alle bekrompenheid was. Maar wat in vreedstijd nog een ideaal leek is, wanneer Hitler aan de macht komt, een bron van zorg. De negatieve vrijheid kan leiden tot genadeloosheid. Juist als alle oude (morele) kaders doorbroken worden.
- Voorbeeld: Nietzsche en Salomé.

MaieutiekVrijheid_2026

3

De praktijk van betrokkenheid

- Weil schrijft over betrokkenheid en ziet dat het nodig is om in de praktijk bij anderen betrokken te zijn. Ze gaat werken in de fabriek, hongerden met de hongerigen en vechten tegen Franco aan het front.
- Dat heeft enerzijds weinig succes, maar levert wel voor het eerst een perspectief van binnenuit op van groepen die tot dan toe van buitenaf en abstract-intellectueel werden beschreven. Dat de arbeider niet revolutionair is begrijpt zij dan al. Redenen: ze hebben honger, lijden kou en zijn moe. De Frankfurter Schule doet hier veel langer over want die moeten het bedenken en daarna onderzoeken.
- Dat is het verschil wat directe betrokkenheid kan maken.

MaieutiekVrijheid_2026

4

4

Leib en empathie

- We zijn die complexe wezens die verschillend zijn en dat wordt vooraf gegaan door het Leib wat eerst komt. Dat lijf is onze verbinding. Snyder zegt: 'Het Leib komt eerst: alleen als het Leib gezond is kunnen we plaats inruimen voor andere verlangens, claims en waarden'(67)

Mijn kritiek: We worden van een altijd goed functionerend lijf misschien wel juist minder empathisch of onverschillig. Concepten:

- Disappearance en dys-appearance. (Drew Leder)
- Warner Prevoo, Bram Bakker en Ivan Wolffers beschrijven dat ze empathischer werden door hun eigen ziekte.

MaieutiekVrijheid_2026

5

5

Vrijheid en meegevoel en Leib bij Weil

- 'Los van het verstand is het enige menselijke vermogen dat echt geïnteresseerd is in de vrijheid van openbare meningsuiting het hart dat het uitschreeuwt tegen het kwaad'(SW in 'Waar strijden wij voor', blz. 21).

Maar ook:

- 'Wat heilig is in de mens is niet zijn persoon, maar dat wat er niet-persoonsgebonden in hem is. Alles wat niet persoonsgebonden is, is heilig, en alleen dat.'(ibid. 22)
- I.t.t. politieke denkers als Arendt is dit een spirituele vrijheid die vooraf gaat aan de mens in de wereld, en ruimte krijgt door oefeningen van het lichaam.

MaieutiekVrijheid_2026

6

De bekering van Weil

- Solidariteit wordt na haar bekering naastenliefde. Klassenstrijd wordt liefde voor de vijand. Slaaf vervangt proletarier. (ibid 190)
- Er is voortdurend een gebrek aan 'zijn'. Husserl beschrijft dat we terug moeten naar de dingen zelf. Weil wil terug naar de bronnen en uiteindelijk De Bron. Haar persoonlijke lijden is, zoals bij Stein transcendent. Het levert in die zin geen belemmering op voor haar wereldse betrokkenheid in de politieke strijd.
- Over Weil schrijft Benard in haar biografie: 'Haar God is een zwakke God'. (LB blz. 72)
- Ook bij Weil vraag ik me af of Snyder dit moment van overgave er in leest. En of dat past in zijn idee van positieve vrijheid.

MaieutiekVrijheid_2026

7

7

De verschillen tussen Stein en Weil

- Stein ziet het Leib en de empathie als een werkelijk intreden in het onherleidbare zelf van de ander. Vrijheid is oefenen om zonder zelfverlies ruimte te hebben voor je eigen én andermans eigenheid. Ze lijkt hierin op de Beauvoir. Na haar bekering wordt dit ook ruimte voor het goddelijke in de ander.
- Weil gaat een stap verder, waar ze begint met solidariteit wordt het na haar bekering naastenliefde. Dit is een meelijden dat moet leiden tot zelfvergetelheid. Noch de persoon van de ander, noch de eigen persoon vertegenwoordigen vrijheid. Zelfopheffing en overgave oefenen moet leiden tot de ware vrijheid die dan onpersoonlijk is en spiritueel i.p.v. de communistische bevrijding uit haar begintijd.

MaieutiekVrijheid_2026

8

8

De ervaringen van Snyder

- Snyder schrijft over de periode waarin hij op afstand samen met Judt werkt. Daaruit blijkt hoe ze elkaar verrijken, maar vooral de invloed van de concrete Leib ervaringen hen beiden beïnvloedden. (ALS en Corona)
- Snyder beschrijft wat velen van ons hebben ervaren in de jaren twintig van deze eeuw: dat nabijheid nodig is voor werkelijke zelfervaring. Ondertussen rukt AI op in vormen die mensen fysiek van elkaar verwijderd. Dat wordt nu onderwerp van reflectie m.b.t. menselijke vrijheid. Waar Sloterdijk in 2009 nog abstract kan denken dat het alles kunnen regelen van een immuniteit, in je afgezonderde bubbel, vrijheid is, wordt nu kritiek geleverd op dat autonome mensbeeld.

MaieutiekVrijheid_2026

9

9

Nataliteit

- ‘Beginnen, nog voor het een historische gebeurtenis wordt, is het hoogste vermogen van de mens’. Snyder haalt hier Arendt aan over nataliteit (geboortelijkheid) (92) . Zij op haar beurt ontleent het aan Aristoteles die schreef: ‘Opdat er een begin zou zijn, werd de mens geschapen.’
- Anders dan voor Stein en zeker anders dan bij Weil is vrijheid bij Arendt een potentie die alle mensen kenmerkt, maar die alleen tussen mensen gestalte aan kan nemen.
- Snyder verwijst naar Socrates en zijn moeder en de ‘maieutiek’. ‘Liever baren dan openbaren’, schrijft zegt Snyder (100) daarmee aangevend dat zijn concept van positieve vrijheid een concrete werkelijkheid voorop stelt.

MaieutiekVrijheid_2026

10

10